



TERRES CONFLUENTES

Faiences et porcelaines de Namur

11.11.17 - 18.02.18



PRAKTISCHE INLICHTINGEN

WAAR AARDEN SAMENKOMEN. PORSELEIN EN FAIENCE VAN NAMEN
11 november 2017 – 18 februari 2018

Tentoonstellingen:

- in het Koninklijk Museum van Mariemont, 100 chaussée de Mariemont, 7140 Morlanwelz
- in Keramis Centre de la Céramique, 1 place des Fours-Bouteilles, 7100 La Louvière

Curator: Ludovic Recchia in samenwerking met Dominique en Karin Marcoux

*Toegang geldig voor de tentoonstelling
in beide musea
5€*

Communicatie / Pers relatie / PR : Mariemont
Mélanie Thiry (FR/EN), Florine Roucour (FR) en Aline Peremans (NL),
communicatieverantwoordelijke van de tentoonstelling.
Tel. : 0032 (0)64 27 37 44 – 27 37 58 en 27 37 08
E-mail : rp@musee-mariemont.be

Communicatie / Pers relatie / PR : Keramis
Elsa Wittorsky (FR), communicatieverantwoordelijke van de tentoonstelling.
Tel : 0032 (0)64 23 60 78
E-mail : ew@keramis.be

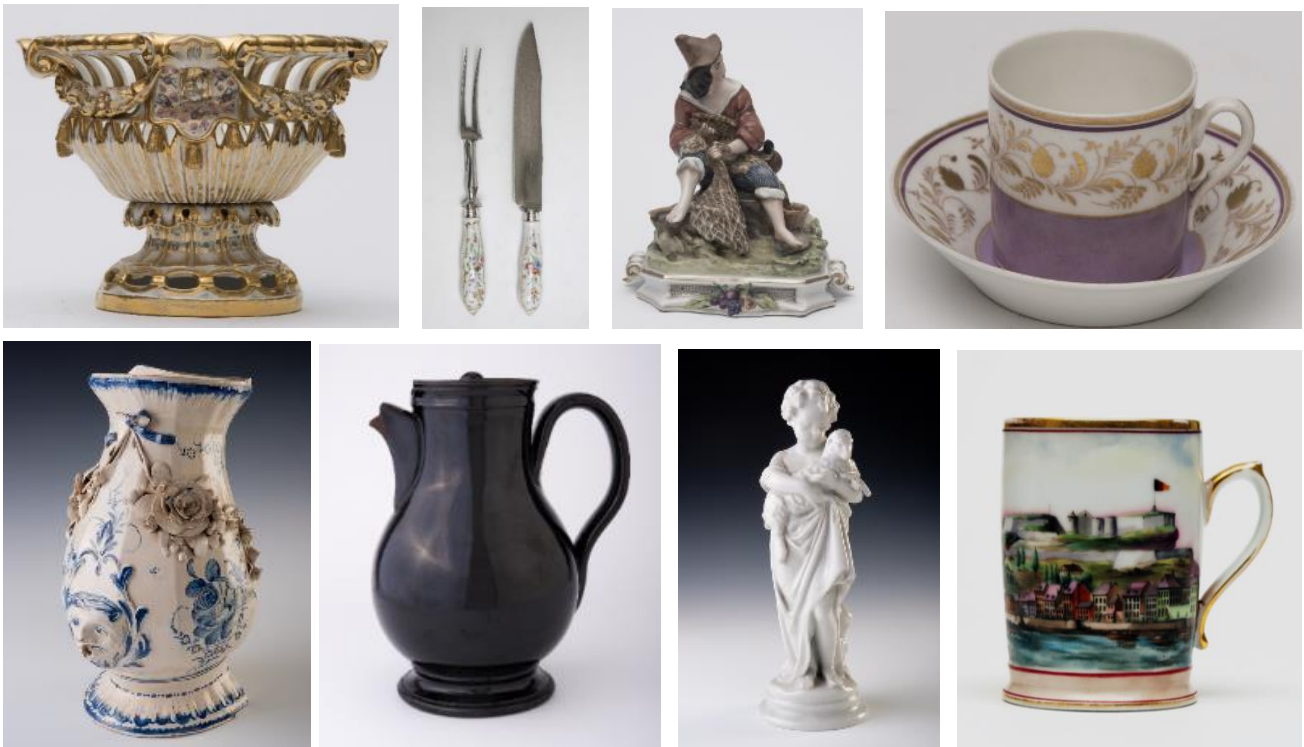
U kan ons vinden op internet
www.musee-mariemont.be en www.keramis.be
En op Facebook/twitter

WAAR AARDEN SAMENKOMEN

FAIENCE EN PORSELEIN VAN NAMEN

Deze tentoonstelling wil de balans opmaken van de belangrijke maar zeer miskende productie van objecten in aardewerk en porselein in Saint-Servais (Namen) in de 18^e en 19^e eeuw. Naast deze "focus" op porselein uit Namen is deze tentoonstelling ook gewijd aan het prachtige avontuur van "fijne" faïence.

De titel van de tentoonstelling, « Terres confluentes », is een knipoog naar de geografische ligging van Namen en verwijst tegelijk naar een kenmerk van de hoogtijd van faïence in de 18 en 19^e eeuw: het delen van savoir-faire.



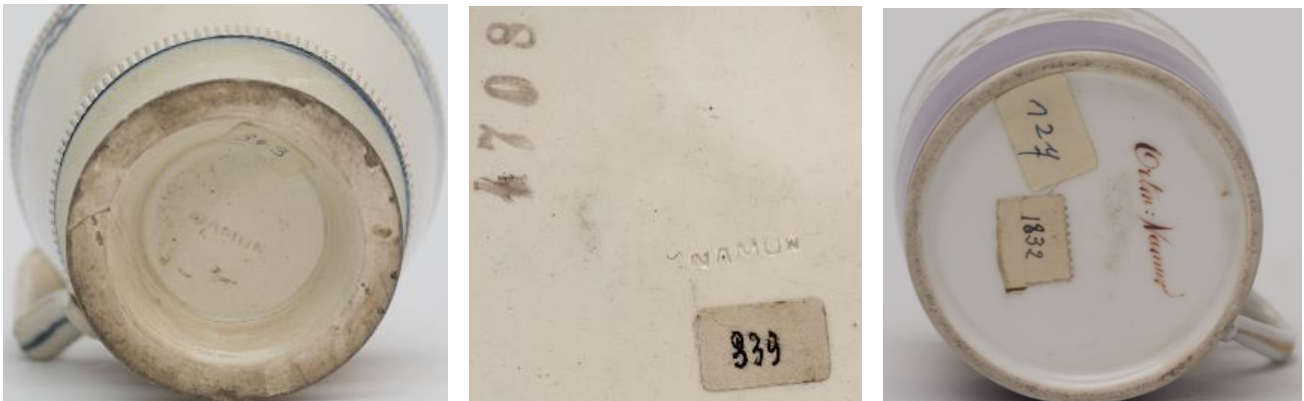
Van boven naar onder, van links naar rechts: © Coll. Amis de l'Hôtel de Groesbeeck-de Croix, Namur – Photo Luc Schrobiltgen / Coll. Société archéologique de Namur – Photo Guy Focant – Vedrin / Coll. Privée – Photo Michel Lechien

De tentoonstelling vindt plaats in twee nabijgelegen instellingen, het Koninklijk Museum van Mariemont en het nieuwe Keramis centrum in La Louvière, opgericht op de site van de voormalige faïencerie Boch.

De tentoonstelling wordt begeleid door een publicatie met teksten uit een belangrijke studie, geleid door Dominique Marcoux, specialist in de geschiedenis van Belgisch aardewerk.

Oorsprong van het project – voorwoord van de curator

Een paar jaar geleden stelde Dominique Marcoux (...) me het resultaat voor van uitvoerig onderzoek naar de belangrijke maar miskende productie van faïence en porselein van Saint-Servais (Namen) in de 18^e en 19^e eeuw. Dit kolossaal werk, methodisch en grondig bestudeerd, verdiende het om niet in de vergetelheid te geraken. Het ligt aan de oorsprong van deze tentoonstelling en de bijhorende catalogus. Ook al was Naamse keramiek niet helemaal onbekend bij de specialisten en het milieu van antiquairs, in de meeste van de publicaties die in het verleden verschenen stonden onnauwkeurigheden, zoals in deze publicatie wordt aangegeven. De auteur heeft de verdienste om zich ondergedompeld te hebben in de bronnen waardoor hij een aantal stukken opnieuw kon kwalificeren en toeschrijven aan Namen of juist aangeven dat ze er niet toe hoorden. Deze taak van onafhankelijke vorser is essentieel voor de kennis van een groot en complex patrimonium dat ons werd nagelaten door honderden manufactures die in de 18^e en 19^e eeuw actief waren in deze contreien. - Ludovic Recchia



© Coll. Amis de l'Hôtel de Groesbeek-de Croix, Namur – Photo Luc Schrobiltgen

Een tentoonstelling op twee locaties: Koninklijk Museum van Mariemont – Keramis

De tentoonstelling, die een honderdtal werken uit alle periodes samenbrengt, gaat van start in het Koninklijk Museum van Mariemont. De collecties van tinhoudende faïences en van porselein van zachte pasta, in Doornik geproduceerd, maken het mogelijk de Naamse productie te verankeren in het universum van de keramiek van de 18^e en 19^e eeuw. De tentoonstelling in Keramis, het centrum voor Keramiek van de Federatie Wallonië-Brussel, kan gezien worden als een aanvulling van de oorspronkelijke tentoonstelling. Aan de hand van een selectie stukken die worden voorgesteld door Dominique Marcoux, tonen we in welke sfeer van concurrentie de Naamse productie zich bevindt, wanneer de gebroeders Boch beslisten om op industriële wijze fijne faïence te produceren.

Deze tentoonstelling fungeert dus als een dubbele spiegel: aan de ene kant de collecties van porselein van Doornik uit de 18^e eeuw in Mariemont, aan de andere kant die van faïence Boch in Keramis.

Door zich uit te strekken over twee musea **biedt de tentoonstelling twee samenlopende blikken op de realiteit van de kunstindustrie aan de vooravond van de industriële revolutie.**

Manufactuur van Namen en de kwestie van toekenning

Deze tentoonstelling schetst het typisch profiel van een onderneming en de diverse redenen die haar ontwikkeling mogelijk hebben gemaakt in een stad als Namen.

Kort samengevat: De geschiedenis van Naamse faïence begint met de mislukte poging van Jean Bastin om er in 1672 zijn atelier onder te brengen. De pottenbakker Pierre-Philippe Decoux (1723-1790) laat zich vervolgens opmerken met luxueuze stukken die worden geproduceerd in zijn atelier in de buitenwijk Saint-Nicolas. Het is ondertussen in Saint-Servais-Lez-Namur, tussen 1773 en 1783, dat Nicolas Claudel begint aan het eerste hoofdstuk van wat het ware epos zal worden van de Naamse keramiek. Hij produceert zandsteen uit Engeland en fijne faïence. Het bedrijf, dat haar aandeelhouders niet de gewenste resultaten kan voorleggen, wordt in 1783 verkocht. Daar houdt het avontuur niet op aangezien verschillende families (Bastin, Misson en Ortman) elkaar tot in 1894 onafgebroken opvolgen aan het hoofd van de manufactuur.



© Coll. Privée – Photo Michel Lechien

Door haar productiecapaciteit overlaadde Saint Servais de markt met afgewerkte stukken maar ook met stukken in biscuit, die vervolgens werden gedecoreerd in ateliers in de Ardennen of in Luik. **Zo heerst er lange tijd een geschil tussen de porseleinbedrijven van Saint-Servais (Namen) en Andenne.**

Het valt op dat vele stukken niet gemarkeerd zijn. Wel zijn er de signaturen « ORTM. Nam » op gebruiksvoorwerpen of « SS » of « ST » voor Saint-Servais op religieuze

beeldjes. De tentoonstelling stelt voor om sommige tekeningen binnen deze grote productie in hard porselein (groepen of religieuze figuren) te consolideren. Zo wordt een groot aantal religieuze figuren in porselein (Saint Donat, Saint Roch, Saint Joseph, Sainte Catherine, Saint Nicolas...) opgenomen in de tentoonstelling.



Van links naar rechts: © Coll. Privée – Photo Michel Lechien / © Coll. Amis de l'Hôtel de Groesbeeck-de Croix, Namur – Photo Luc Schrobiltgen / © Coll. Privée – Photo Michel Lechien

De tentoonstelling **verdraait ook de nek** een aantal veel voorkomende platen waaronder het idee dat men **zwarte aarde** in Namen zou hebben gemaakt. Deze zijn het onderwerp van een speciale demonstratie met het oog op hun herkwalificatie. De uitdrukking "zwarte aarde van Namen" verschijnt voor het eerst op de tentoonstelling in Brussel in 1880. Dit vasthoudende idee is in de loop van de tijd overgebracht zonder ooit wetenschappelijk te zijn gevalideerd. Dominique en Karine Marcoux hebben een aantal technische, genealogische en historische inconsistenties blootgelegd.

Maar naast deze "focus" op Namur-porselein, is het in het algemeen het formidabele avontuur van het zogenaamde "fijne aardewerk" dat deze tentoonstelling is gewijd.

Ontstaanscontext en historisch overzicht

In het Europa van de 18^e eeuw circuleren specialisten legaal of illegaal om hun savoir-faire te verkopen aan de hoogste bidder. Ze ontmoeten goed ingelichte investeerders die bereid zijn risico's te nemen om nieuwe zaken te ontwikkelen. Tijdens deze eeuw neemt de vraag naar luxueus tafelgerei steeds toe. In 1720 wordt in Engeland een alternatief uitgevonden voor porselein, namelijk **fijne faïence**. Hoewel het nog steeds faïence heet, heeft het weinig te maken met traditionele faïence (ook wel bekend als majolica) dat een Arabisch, islamitische oorsprong heeft. Fijne faïence wordt bekomen aan de hand van klei die wit kleurt. We spreken soms van **halfporselein** als het het echte porselein nadert waarvan het glazuur veldspaat is. De installatie op het biscuit van lood en stanniferous vernissen is een verschil in vergelijking met het porselein waarvan het glazuur veldspaat is. Bovendien is het fijne aardewerk niet verglaasd in tegenstelling tot het echte porselein dat doorschijnend wordt.



© Coll. Amis de l'Hôtel de Groesbeeck-de Croix, Namur – Photo Luc Schrobiltgen

Wat betreft faïence kunnen we wijzen op de vergeefse poging, in 1672, van Jean Bastin om zijn ateliers op te richten.

Ondertussen bereikt Pierre-Philippe Decoux (1723-1790), lid van een familie van meesters pottenbakkers zijn eerste succes. Hij laat zich opmerken door zijn **luxueuze stukken**, vervaardigd in zijn atelier in Saint-Nicolas.



© Les Musées royaux d'Art et d'Histoire, Bruxelles

Maar het is in Saint-Servais-Lez-Namur, tussen 1773 en 1783, dat Nicolas Claudel het eerste hoofdstuk aanvangt van wat een waar epos wordt van keramiek in Namen. Hij produceert **fijne faïence** (ook wel bekend als zandsteen uit Engeland), en gaat vanaf dan de concurrentie aan met François-Joseph Peterinck in Doornik, oprichter van de bekende porselein manufactuur. Omdat hij zijn aandeelhouders niet tevreden kan stellen, wordt het bedrijf in 1783 verkocht.



© Coll. Privée – Photo Michel Lechien

Maar het avontuur houdt daar niet op. Lambert Bastin bestuurt het bedrijf tussen 1783 en 1790. Het is in die periode dat Jacques Richardot de zaak vervoegt om gedurende drie jaar enkele uitzonderlijke stukken te maken. In deze periode verschijnen de potten met oilles, terrines en borden met gedraaide zijden. Sommige stukken zijn versierd met **handgrepen en zorgvuldig gesneden (bladeren, fruit ...**

Vervolgens leidt François Misson uit Spa tussen 1790 en 1827 de zaak. Ondertussen wordt een nieuwe kaap overschreden met de bouw van een **hydraulische molen** om de **grondstoffen zoals silex te verbrijzelen in de compositie van de pasta**. Deze molen wordt gevoed via een aquaduct door het oppompen van water van mijnen van ijzer en lood van nabijgelegen gemeentes zoals Saint Marc en Vedrin. In 1804 maakt François Misson deel uit van de Chambre Consultative des Manufactures, des Arts et des Métiers. Hij profiteert van de wil van de Keizer om de industriële kunsten te promoten. Bij zijn overlijden in 1827 neemt zijn zoon de leiding over tot in 1858. De manufactuur heeft 4 houtovens in baksteen.

De jaren 1830-1850 zijn een periode van verandering voor de keramiek industrie in deze regio. Een groot aantal oude manufacturen geraakt in verval of sluit. De stoommachine maakt de mechanisatie van de fabricatiestappen gemakkelijker. De gedrukte decoratie vermindert de productiekosten aanzienlijk. **Saint Servais zal geen gebruik maken van versiering per overbrenging** - wat de meeste concurrenten wel doen. **Ze blijft trouw aan de met de handgeschilderde versiering**. De concurrentie uit Andenne, Nimy, Doornik en Luxemburg is hard.



© Coll. Privée – Photo Michel Lechien

In 1842 gaat de zaak failliet, ook al worden de producten erkend voor hun kwaliteit. De verkoop vindt echter niet plaats en Misson blijft op zijn post tot 1852 en de komst van Justin Ortman die een porseleinproductie inhuldigt. Ortman is een doorwinterd industrieel die ook het beroep van rechter uitoefent aan de handelsrechtbank van Namen. In 1863 worden ovens met steenkool gemaakt om het bakken van het **porselein te verbeteren**. De grootte van die ovens, met een buitendiameter van 610 cm, laat vermoeden dat er een significante toename is van de productie. Het is namelijk een periode van grote uitbreiding tot in 1867, wanneer 250 arbeiders worden aangenomen aan de manufactuur.



© Coll. Société archéologique de Namur
– Photo Guy Focant – Vedrin

Dominique Marcoux wijst op het belang van een aantal belangrijke decorateurfamilies waaronder Désiré Larock. Die laatst versiert het servies voor tafels en koffie met **kleurrijke bloemboeketten**. Net zoals haar concurrenten produceert het bedrijf hard porselein aan de hand van kaolien dat werd aangeschaft in Limoges. Bij het overlijden van Justin Ortman zet zijn weduwe, Adèle Ancheva, de manufactuur voort en breidt die verder uit.

Het is pas in 1894 dat de manufactuur definitief haar deuren sluit.

Enkele stukken toegelicht



© Coll. Société archéologique de Namur
– Photo Guy Focant – Vedrin

Saint André - Philippe Decoux 1773
Traditionele faïence
Coll. Société archéologique de Namur

Saint André staat recht, met zijn rug tegen een boom op een rotsachtig gebergte. De naam van de heilige staat gegraveerd bovenaan de berg. Achteraan kunnen we lezen: « fait par Piette-Philippe Decoux L'an 1773 à namur fte jan ce » [pour « faite ce mois de janvier »]. De kleuren, die zijn gebakken op een hoge temperatuur, zijn gekomen met behulp van metaalachtige oxiden: mangaan voor bruin en paars, kobalt voor het blauw, koper voor het groen,.... De houding van de heilige is naturalistisch, een beetje verwijderd van de traditionele canons.

Pot à oille

1773-1783

Faïence fine

Coll. Keramiekmuseum, Mettlach

Deze soepterrine is indrukwekkend. Ze rust op vier poten, haar ronde vorm wordt geanimeerd met friezen in reliëf, een paar gekrulde handvaten en, op het deksel, bladeren die elkaar kruisen. De geschilderde boeketten rozen, tulpen en pioenen trekken de aandacht door de kwaliteit van hun uitvoering. De fabrikant J. Wouters in Andenne heeft haast hetzelfde model gerealiseerd maar met drie in plaats van vier poten. Deze blijft later geproduceerd worden.



© Coll. Keramiekmuseum, Mettlach



© Coll. Société archéologique de Namur
– Photo Guy Focant – Vedrin

Scène galante

1783-86

Faïence fine

Kenteken « St S »

Coll. Société archéologique de Namur

Deze compositie is typisch voor groepen in faïence of porselein uit de tweede helft van de 18e eeuw. Twee jonge mannen proberen in de gunst te staan van een jong meisje in het centrum, een van hen grijpt haar bij haar midden. De personages zijn geplaatst op een rotsgrond, tegen een kolom die zelf rust tegen een boom. Op de kolom beschrijft een scène in bas-reliëf putti die spelen met een druif. Boven hen prijkt een vaas met het hoofd van een ram gekroond met een slinger van rozen. Deze groep, die doet denken aan de motieven van Jacques Richardot, is het enige stuk van dit type dat bekend is met een merkteken van Saint-Servais.

Suikerpot – van het « olifant » koffieservies (variant)

Circa 1860-1870

Porselein

Coll. privée

De bijzondere vormen van de « olifant » serviesstukken hebben een typische eclectische stijl van de tweede helft van de 19^e eeuw. Ze zijn zowel barok als oriëntalistisch en vallen in de smaak van Napoléon III. De vormen van de slurf van de olifant geven de pot een originele toets. Als decoratie zijn er naïeve landschappen en bloemboeketten in kleur. Dit servies werd tentoongesteld op de Tentoonstelling voor Folklore en Oude Industrieën, in Namen in 1930.



© Coll. Privée – Photo Michel Lechien



PRAKTISCHE INLICHTINGEN OVER DE MUSEA

Koninklijk Museum van Mariemont

Adres

100 Chaussée de Mariemont – 7140 Morlanwelz, Belgique

Openingsuren

Museum open op alle dagen behalve op maandagen die geen feestdagen zijn van 10 tot 18u (april – september) en van 10u tot 17u (oktober – maart). Gesloten op 1 januari en 25 december.

Contact

0032 (0) 64 21 21 93 - info@musee-mariemont.be www.musee-mariemont.be

Toegangsprijs

Toegang volwassenen 5 € (korting mogelijk) / gratis toegang tot het museum op de 1^e zondag van de maandag

Geleide bezoeken in groep (max. 20 personen)

100 € (volwassenen) en 75 € (scholen/ senioren) + toegang tot het museum

Reservatie verplicht: 0032 (0) 64 27 37 84 of sp@musee-mariemont.be

Toegang

Vanuit Brussel: E19, afrit 20 (Feluy), N59 richting Thuin, vervolgens richting Fayt-Lez-Manage en Mariemont.

Vanuit Charleroi en Bergen: E42, afrit 18bis (Chapelle-Lez-Herlaimont), N59 richting Thuin, vervolgens richting Fayt-Lez-Manage en Mariemont.

Gratis parking buiten het Domein, langs de dreef

Keramis

Adres

1 Place des Fours Bouteilles - 7100 La Louvière, België

Openingsuren

Museum open op alle dagen behalve op maandagen. Open op dinsdag van 9u tot 17u, van woensdag tot zondag van 10u tot 18u. Gesloten op 24 en 25 december, en op 31 december en 1 januari tijdens Laetare.

Contact

0032 (0) 64 23 60 70 - info@keramis.be www.keramis.be

Toegangsprijs

Toegang volwassenen 7€ (korting mogelijk) / Gratis toegang tot het museum op de 1^e zondagen van de maand.

Geleide bezoeken per groep

100 € (volwassenen) en 75 € (scholen/ senioren) + 5€/pers

Reservatie verplicht: 0032 (0) 64 23 60 75 of edu@keramis.be

Toegang

rue des Emailleurs, La Louvière

Parking in de omgeving: parking aan het station, rue des Emailleurs, parking rue Jean-Baptiste Nothomb (toegankelijk voor auto's). In sommige zones heb je een blauwe schijf nodig.



TERRES CONFLUENTES

Faiences et porcelaines de Namur

11.11.17 - 18.02.18